

Schemergebied – openingswoord 21 februari 2026 – Manus Groenen

Ik ben vereerd dat ik vandaag het openingswoord mag verzorgen voor twee kunstenaars die ik al geruime tijd ken en bewonder. Het werk van Maartje kwam ik voor het eerst tegen bij de Lustwarande in 2008, hier niet ver vandaan, toen ik in het Warandepark werd begroet door een onheilspellende inktvisgarnaal, een verdwaald zeewezen tussen de boomtakken boven het pad.

Het werk van Vince leerde ik kennen via Fresh Cacao in 2017, waar in olie gedrenkte machine de smetvrije witte ruimte van de Cacaofabriek vervuilde (en dat bedoel ik als compliment). Maartje en Vince zijn door PARK samengebracht en dat voelde voor mij direct logisch. Tegelijk vroeg ik me af: waarom eigenlijk? Wat bindt deze kunstenaars en waarin vullen ze elkaar aan?

Het werk van Maartje wordt gekenmerkt door een fascinatie voor groei én verval in de natuur — processen die in haar sculpturen onlosmakelijk met elkaar verweven zijn. Maartje werkt intuïtief en associatief: laag over laag ontstaan grillige, knoestige lichamen die doen denken aan boomstronken, karkassen of onbekende organismen. Haar vormtaal is uitgesproken organisch, alsof we kijken naar onbekende planten of dieren. Haar materiaal speelt daarbij een belangrijke rol. Met karton, textiel en keramiek bouwt ze haar wezens op tot krachtige fysieke verschijningen. Het werk lijkt eerder gegroeid dan gemaakt. De organische kwaliteit ontstaat niet alleen uit de vormtaal en het gekozen materiaal, maar ook uit het zorgzame maakproces zelf. In het uiteindelijke werk blijft het handmatige werken zichtbaar in een oppervlakte vol littekens, plooien en aanrakingen.

In haar werk plaatst Maartje de mens niet centraal, maar geeft zij de natuur een stem. Aan haar praktijk ligt een scherp besef van eindigheid ten grondslag, maar ook een fundamenteel vertrouwen in de veerkracht van de natuur. Ze suggereert dat juist in processen van verval ruimte kan ontstaan voor herstel en nieuwe groei. Dat waar iets inzakt, elders al iets nieuws begint te ademen.

Het werk van Vince Donders vertrekt vanuit een contrasterend, dystopisch perspectief. Vince laat zich niet inspireren door de natuur, maar door industriële landschappen, productieketens en extractiesystemen zoals oliewinning, mijnbouw en raffinaderijen — vormen van productie die zich blijven uitbreiden en vermenigvuldigen. Maar in de schaduw van vooruitgang wordt ook zichtbaar wat wordt opgebruikt, achtergelaten en langzaam opgestapeld: de uitputting van de aarde en haar grondstoffen, de sedimenten van niet-afbreekbare materialen, chemicaliën en giftige reststromen die zich onmerkbaar in ecosystemen en lichamen nestelen.

Ook Vince werkt in hoge mate intuïtief en associatief, maar zijn handschrift is meer dat van een bouwer. Waar Maartje haar vormen laat aangroeien, construeert Vince met kracht: onderdelen worden gemonteerd, gestapeld en aan elkaar gelast tot grote assemblages. In plaats van de zacht opgebouwde huiden van Maartje zien we bij Vince juist staal, plastic en zware machines. Zijn beeldtaal is mechanisch, zwaar en uitgesproken industrieel. Zijn installaties, opgebouwd uit schroot, afgedankte technologie en machineonderdelen, functioneren als monumenten voor een beschaving die blijft produceren terwijl zij daarmee haar eigen voorwaarden voor voortbestaan ondermijnt. Het is kunst voor een wereld waarin de motor nog draait, terwijl al lang een waarschuwinglampje brandt.

Waar Maartje optimistisch ruimte openlaat voor herstel, houdt de pessimistische Vince nadrukkelijk de mogelijkheid van onomkeerbare schade open. Zonder expliciet oordeel confronteert hij de toeschouwer met de ongemakkelijke nabijheid van deze mogelijke toekomst.

Ondanks deze duidelijke verschillen sluiten de praktijken van Maartje en Vince opvallend goed op elkaar aan. Bij Maartje vloeien organische groei en verval voortdurend in elkaar over: haar sculpturen lijken tegelijk te groeien en af te sterven. Bij Vince zien we een vergelijkbare dubbelheid, maar dan binnen een industriële logica. Ook zijn systemen tonen groei — in productie, uitbreiding en voortbouwen — terwijl diezelfde ontwikkeling ook de sporen van verval, slijtage en uitputting met zich meedraagt.

Zo komen beide kunstenaars uit bij een vergelijkbaar spanningsveld: een tussentoestand waarin opbouw en verval niet na elkaar plaatsvinden, maar gelijktijdig aanwezig zijn. Juist in die dubbelheid ontstaat de sterke samenhang tussen hun werk. Samen plaatsen zij de bezoeker midden in een instabiele wereld waarin de vraag wat groeit, wat verdwijnt en wat blijft voortbestaan nadrukkelijk open blijft.

En dat brengt ons hier in dit *Schemergebied*!

De titel verwijst naar het moment van de dag waarop het licht kantelt: het schemert, maar het blijft onduidelijk of de wereld donkerder wordt of juist langzaam oplicht. Precies die ambiguïteit vormt het vertrekpunt van deze tentoonstelling. PARK is getransformeerd tot een landschap, tot één totaalinstallatie waarin organische vormen en industriële restanten met elkaar verweven raken.

Door de ruimte verspreiden zich vormen die doen denken aan koraal en zeewier, alsof ze uit een onderwaterwereld zijn opgekomen. Daartussen duiken industriële constructies op — pompen, leidingen en installaties die suggereren dat hier iets wordt opgepompt, rondgevoerd, in beweging gehouden.

De omgeving voelt tegelijk dreigend en vitaal. Schoonheid en aantasting, zachtheid en hardheid, leven en dood bestaan hier naast elkaar en door elkaar heen. We kijken naar een plek waar niet vaststaat of we getuige zijn van een wereld die wegzinkt, of van een wereld die — vanuit het puin — opnieuw begint te groeien. Zijn we hier getuige van een strijd tussen mens en natuur, van een kwetsbaar evenwicht, of van het ontstaan van een nieuw samenleven tussen beide? In het schemerlicht blijft het antwoord opzettelijk onbeslist.

De tentoonstelling weerspiegelt daarmee een bredere toestand waarin we ons vandaag bevinden. Schemeren is hier niet alleen een tijdsaanduiding, maar ook een metafoor voor onze huidige staat van zijn. We leven in een periode van transitie en onzekerheid, waarin het vooruitgangdenken van de afgelopen eeuwen steeds nadrukkelijker botst met zijn ecologische gevolgen. De oude belofte van groei kraakt in haar voegen. Bewegen we richting verdere ontwrichting, of zijn we onderweg naar duurzamere vormen van samenleven met de natuur?

Vanuit dat perspectief raakt de tentoonstelling aan het idee van het Symbioceen — een door milieufilosof Glenn Albrecht voorgesteld tijdperk waarin de mens zichzelf niet langer boven, maar binnen het ecosysteem plaatst. In plaats van menselijke dominantie staat wederzijdse afhankelijkheid centraal. *Schemergebied* verkent het kantelpunt: het moment waarop het antropocentrische wereldbeeld begint te wankelen, terwijl een nieuw evenwicht zich nog niet heeft uitgekristalliseerd.

Die verandering vraagt ook om een andere manier van voelen. In zijn boek *Earth Emotions* beschrijft Glenn Albrecht hoe in tijden van ecologische crisis nieuwe emoties ontstaan — van rouw om verloren landschappen en angst voor de toekomst tot hoop en hernieuwde verbondenheid. *Schemergebied* roept vergelijkbare emoties op. Het is geen didactische tentoonstelling, maar een zintuiglijke ervaring die ruimte laat voor twijfel en empathie, niet alleen voor de mens, maar voor alles wat leeft, groeit of langzaam verdwijnt.

Misschien schuilt de kracht van *Schemergebied* juist in het loslaten van harde tegenstellingen. De tentoonstelling nodigt ons uit niet te kiezen tussen mens óf natuur, vooruitgang óf verval, maar te erkennen dat we beide moeten dragen. *Schemergebied* is daarmee geen dystopie en geen utopie, maar een overangsruiimte — een plek van twijfel, verbeelding en reflectie waarin nog niet vaststaat wat komen gaat. Juist in die onzekerheid ontstaat een opening: een moment waarin we opnieuw kunnen nadenken over onze rol, onze verantwoordelijkheid en onze toekomst die zich, nog half in het schemerlicht, voor ons ontvouwt.

Manus Groenen 2026